

HODAJOTH

Wśród rękopisów znalezionych w grotach koło Qumrân, które dotarły do Uniwersytetu Hebrajskiego w Jerozolimie i do rąk prof. E. L. Sukenika, znajdowały się cztery manuskrypty zawierające tzw. „hymny” czyli „Hôdajôth” (nazwa ostatnia pochodzi z hebr. „jdh”, które w Hifil znaczy: wychwalać, chwalić, dziękować — zwłaszcza w odniesieniu do Pana Boga. (Por. Gen 29, 35; Iz 12, 1; 38, 18n. Ps 7, 18; 30, 13 itd.). Trzy manuskrypty ze znalezionych czterech były zwinięte w rulon w ten sposób, że pomiędzy dwa z nich trzeci był wciśnięty siłą. Ślady wskazują na to, że kiedyś te trzy rękopisy były traktowane jako jedna całość i zszywane razem tworzyły jeden rulon. — Czwarty manuskrypt znajdował się w znacznie gorszym stanie, gdyż stanowił zmiętą masę ponad 70 fragmentów różnej wielkości. Dlatego E. L. Sukenik trzy poprzednie rękopisy mógł odczytać stosunkowo łatwo, natomiast do odcyfrowania czwartego musiało się posłużyć już specjalnymi metodami. Z ich pomocą, przy użyciu zwłaszcza promieni infraczerwonych, odczytano jednak wszystkie znalezione pisma.

Każdy rękopis wysoki na mniej więcej 32,5 cm zawiera przeciętnie 4 albo więcej kolumn pisma, tak że wszystkich kolumn jest razem 18. Poszczególne kolumny posiada od 35 do 41 wierszy — bardzo długich. Ilość ich nie da się obecnie dokładnie ustalić ze względu na uszkodzenia manuskryptów: marginesy są prawie kompletnie zniszczone, a prócz tego i w innych miejscach są rozdarcia i plamy pochodzące, jak twierdzi E. L. Sukenik ¹⁾, z przegniłych skrawków skóry rękopisów.

To co się dało odczytać, opublikował wraz ze zdjęciami manuskryptów E. L. Sukenik najpierw prowizorycznie w *Meghil-lôth Genûzôth mittôkh genîzah qedûmah šennimse ah bemidbar*

¹⁾ The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University, Jerusalem 1955, 37.

Jechûdah, 2 tomy, Jerozolima 1948 i 1950 r. Wydanie zaś kompletne posiadanych przez Uniwersytet Hebrajski znalezionych manuskryptów nastąpiło po raz pierwszy z objaśnieniami w języku nowo-hebrajskim w 1954 r. już po śmierci E. L. Sukenika, głównego ich wydawcy, pod tytułem: *Osar hamegillôth hagenûzôth*, Jerozolima 5715—1954; po raz drugi z objaśnieniami angielskimi jako: „*The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*, edited by E. L. Sukenik, Jerusalem 1955.

Ponieważ oddzielenie jednego hymnu od drugiego jest rzeczą wcale niełatwą, dlatego nie da się ściśle określić ich liczby. E. L. Sukenik ²⁾ określa ogólnie ich ilość na 35. Jednakże należy się spodziewać, że w przyszłości ta liczba znacznie się powiększy, gdyż już w liście patryjarchy Nestoriusza Tymoteusza I (729—819) do Sergiusza, metropolity w Elam, znajduje się wzmianka, że około 790 r. koło Jerycha, a więc może w dzisiejszych grotach koło Qumrân, znaleziono między innymi „Collectio 200 psalmorum David” ³⁾, Może był to zbiór kanonicznych 150 psalmów powiększony 50-cioma psalmami apokryficznymi, albo w ogóle zbiór psalmów tylko pozakanonicznych? Zresztą jak już donosi J. Strugnell ⁴⁾, w 4 grocie Qumran znaleziono jeszcze nowe fragmenty „Hôdajôth”. Zawierają one znane nam „hymny” z 1 groty, jakkolwiek czasem w innym ułożone porządku, lecz również fragmenty dotychczas nieznanne, które mogły należeć do zaginionych części znanego nam zbioru, albo w ogóle tworzyć zbiór niezależny. Kwestia ta stanie się jaśniejsza dopiero po opublikowaniu znalezionych fragmentów.

Obecnie posiadane manuskrypty „hymnów” z 1 groty Qumrân wskazują na to, że sporządził je jakiś nieznaną pisarz lecz biegły w sztuce pisania. Pismo samo jest bardzo podobne do pisma występującego w kodeksie „*Walki synów światłości z synami ciemności*”, jakkolwiek znacznie mniej regularne. Na trzeciej

²⁾ D. c. Introduction, str. 39.

³⁾ J. T. Milik, Duo cantici ex volumine hymnorum nuper invento ad Mare Mortuum, w Verb. Dom. 28/1950/362 nota 2.

⁴⁾ Les „Petites Grottes“ de Qumrân (2Q, 3Q, 6Q, 5Q). Communication de J. Strugnell, w Rev. Bibl. 63 (1956) 64.

karcie w połowie drugiej kolumny (kolumna 11, wiersz 22) charakter pisma nagle zmienia się, co wskazuje, że dokończeniem przepisywania zbioru zajął się już inny pisarz znacznie mniej staranny od pierwszego. — Oprócz kilku wyraźnych błędów można stwierdzić, że w pewnych miejscach obaj przepisywacze poprawiali swe pomyłki wyskrobując poprzednie litery. Nawet daje się zauważyć, że i ktoś trzeci przeprowadzał korektę błędów. — Obaj pisarze posługiwali się znacznie większą, jak w obecnym tekście masoreckim, ilością „*matres lectionis*”, lecz niekonsekwentnie, bez stosowania jakichś ustalonych reguł. Również cztery razy słowa „'l” i „'llj” napisali starym pismem hebrajskim.

Obecnie posiadane „hymny” stanowią zbiór stosunkowo jednolity, przy czym rzuca się w oczy wpływ Starego Testamentu. Choćby słowo stojące na początku 14 hymnów „'wdk ('dwnj)” — „*Dziękuję Ci, (mój Boże)...*”, które dało nazwę całemu zbiorowi hymnów jako „*hymnów dziękczynnych*” („*Thanksgiving hymns*”, „*Hymnes d'actions de grâces*”, „*Danklieder*”) występuje w Psalmach kanonicznych w podobnym kontekście (Ps 52, 11; 118, 21; 139, 14). Często również spotyka się takie pojęcia biblijne jak: łaska, miłosierdzie, prawda, przebaczenie, wieczność — zwłaszcza — przymierze i prawo. Ponieważ język hebrajski, którym posługiwał się autor „hymnów”, był dla niego językiem wyuczonym, stąd mimo pewnych oryginalnych przenośni widać pełną zależność od obrazów Starego Testamentu, która posuwa się aż do dosłownego cytowania. Np. kol. 3 w. 10 mówi o „przedziwnym radnym” = Iz 9, 5 TM; kol. 4 w. 18 posługuje się obrazem pasterza (por. Amos 3, 12); kol. 5 w. 24 cytuje Ps 41, 10⁵).

Ale trzeba też zaznaczyć, że spotyka się słowa rzadko albo w ogóle nie występujące w Starym Testamencie np. „šbb” = błyskać — o płomieniu (kol. 3 w. 30) w Starym Testamencie ani razu jako czasownik, tylko „šbjb” = płomień (Job 18, 5; Syr 8, 10; 45, 19); „mtk” = nachylenie (kol. 3 w. 28) w Starym

⁵) H. Bardtke, *Considérations sur les cantiques de Qumrân*, w *Rev. Bibl.* 63 (1956) 223.

Testamencie nie zachodzi; „mplg” = kanał (kol. 3 w 30) w Starym Testamencie „mplgt” = oddział, klasa — 2 Kron 35, 12; albo „plg” = strumień, wykopany kanał — Ps 65, 10; 1, 3; 119, 136; Iz 32, 2; itd.; „grš” = pchnięcie, wypchanie (kol. 3 w. 32) w Starym Testamencie „grš” = wyrzucać; „grš” lub „gršh” = wyrzucenie — Ez 45, 9; por. Deut 33, 14.

W omawianych hymnach spotykamy również wyrazy, które weszły do języka Miszny np. „gbl” = ugniatać, kształtować np. ciasto (kol. 3 w. 24); „’g” = prąd wody (kol. 3 w. 29) ⁶⁾.

Najpierw, po zetknięciu się z treścią początkowych „Hôdajôth”, zaczęto je bardzo wychwalać stawiając na jednym prawie poziomie z psalmami kanonicznymi Starego Testamentu ⁷⁾. W ostatnich czasach, po poznaniu większej ilości „hymnów”, pogląd na nie dość znacznie się zmienił.

Najpierw rzuca się w oczy fakt, że „hymny”, poza dwoma wyjątkami (kol. 17 w. 12; kol. 6 w 10), zupełnie nie nawiązują do ważnych wypadków z historii Izraela jak np. wyjście z Egiptu, przejście przez Morze Czerwone, zdarzenia na Synaju. Treścią zaś ich są głównie „lamentacje” o charakterze indywidualnym i to ograniczające się tylko do skarg na ustawiczną skłonność człowieka do grzechu. Przy czym dotyczy to zawsze przeszłości bliżej nieokreślonej, a związek z teraźniejszością jest tylko bardzo luźny. Ciekawym jest, że wbrew temu, czego należałoby się spodziewać, że skargą tą na ogół nie łączy się prośba o Bożą interwencję. A tam, gdzie ona występuje, wypowiedziana jest w sposób bardzo ogólny nie stanowiąc istotnego czy bardziej godnego uwagi elementu „hymnu”.

Natomiast bardzo często spotykamy w „Hôdajôth” zapewnienie o pomocy Bożej. Lecz i tu ufność ta, tak często wypowia-

⁶⁾ Wedł. R. J. Tournay O. P., *Les anciens manuscrits hébreux récemment découverts*, w *Rev. Bibl.* 56 (1949) 225.

⁷⁾ N. p. Daniel — Rops pisał, że są to „...psalmy, których natchnienie i wzniosłość w niczym nie ustępują arcydziełom Psalmisty, są tak rzeczywiście piękne, że gdy się słucha, zdaje się, że słyszy się głos samego natchnionego Psalmisty”. W przedmowie do A. Vincent, *Les manuscrits hébreux du désert de Juda*, Paris (1955) 16.

dana w psalmach Pisma św., ma swój charakterystyczny aspekt: wypływa z faktu przynależenia do wybranych spośród wszystkich innych ludzi „synów światłości”. — Z tym znów wiąże się inny główny element hymnów — „poznanie” swego wybrania. Stąd często spotykane słowa: „jd”, „bjnh”, które występują w kontekście wyrażającym myśl, że dar „poznania, zrozumienia” prawa Bożego każdy z „synów światłości” otrzymał od Pana Boga zsyłającego na niego swego ducha. W celu podkreślenia wybrania, jako kontrast, przedstawiony jest często szczegółowo los grzesznika — niewybranego.

Przy rozważaniu problemu, kto jest autorem „hymnów”, trzeba stwierdzić, że raczej należy przyjąć pogląd, iż jakiś jeden wybitny członek gminy z Qumrân był autorem jeśli nie wszystkich, to przynajmniej znacznej większości „Hôdajôth”⁸⁾. Można bowiem przekonać się, że we wszystkich „hymnach” systematycznie, jednolicie i z wielką znajomością psychiki ludzkiej został przeprowadzony jeden plan: by nawet w chwilach poza wspólnymi zgromadzeniami dać członkom gminy materiał do rozważań zgodny z doktryną i poglądami zgromadzenia. I dlatego, choć niektóre zdania hymnów można by rozumieć jako stosujące się przede wszystkim do pewnej jednostki, to jednak wszystkie hymny przenika jeden zamiar, by włączyć każdego wyznawcę nie tylko zewnętrznie, lecz też wewnętrznie w świat duchowy specyficzny dla sekty z Qumrân. Ta zaś jedność planu wskazuje na jednego autora.

Autorem przeto „hymnów” musiał być jakiś człowiek całkowicie oddany gminie, który wykorzystując swe bogate doświadczenie i nieprzeciętne zdolności chciał każdego członka bez reszty absorbować życiem sekty. Wielu przypuszcza, że tym człowiekiem był „Mistrz Sprawiedliwości”, — lecz nie jest to pewne, albowiem poza nim gmina mogła posiadać jeszcze inne wybitne jednostki, o których w dokumentach nie zachowała się żadna wzmianka.

We wszystkich prawie „hymnach” można się dopatrzeć

⁸⁾ H. Bardtke, a. c. 232.

schematu swego rodzaju „katechizmu” gminy. Oto jak przedstawia H. Bardtke⁹⁾ taki schemat w zastosowaniu do „hymnu” kol. 11 w. 3—14:

1. Poznanie przez Bożą prawdę;
2. Zrozumienie cudownych Bożych misterii;
3. Oczyszczenie z grzechu;
4. Uświęcenie przez oddalenie od siebie rzeczy nieczystych i niewierności;
5. Włączenie się do synów prawdy (przyjęcie do sekty);
6. Udział w losach ludu świętego (bardziej dokładny opis znaczenia wstąpienia do sekty i warunków członka gminy):
 - a) jest on jak umarły podniesiony z prochu,
 - b) jest uwolniony od ducha przewrotności,
 - c) ma swe miejsce przed Bogiem,
 - d) ma uczestnictwo z aniołami,
 - e) należy do wspólnoty Bożego wesela.

Właściwie nie wiadomo nam dokładnie, przy jakich okazjach „Hôdajôth” były odmawiane: najprawdopodobniejsze jest to, że każdy członek gminy rozważał je sam, indywidualnie, choć nie jest wykluczone, że pewne partie „hymnów” mogły służyć do wspólnej recytacji. Okazji do tego było wiele. „Reguła” (Manuale disciplinae, VI, 2—3) pisze: „niech spożywają posiłki wspólnie, recytują błogosławieństwa wspólnie i radzą się wspólnie”. Również dowiadujemy się, że poza codziennymi modlitwami wspólnymi rano i wieczorem, odprawiano tzw. „czuwania Wielkich”. Polegały one na tym, że przez cały rok spędzano jedną trzecią nocy na „wspólnym czytaniu Księgi, rozważaniu prawa i recytowaniu błogosławieństw” (Reguła VI, 6—7). Była więc to najodpowiedniejsza chwila do rozważania „hymnów”. I dlatego też można powtórzyć za G. Vermès'em¹⁰⁾, że „hymny” „...odzwierciedlają lepiej jak każdy inny rodzaj literacki religijną postawę członków gminy”. Z tego

⁹⁾ A. c. 229.

¹⁰⁾ Les manuscrits du Désert de Juda, Paris 1954, 114.

też powodu mają one specjalne znaczenie dla poznania doktryny sekty.

Warto przy tym zaznaczyć, że niektórzy, jak np. M. Burrows¹¹⁾, dopatrują się wielkiego podobieństwa hymnów zawartych w pierwszych rozdziałach Ewangelii św. Łukasza z „hymnami” z Qumrân.

Dla ilustracji przytaczam „Hymn IV” nazywany „Psalmem Mistrza Sprawiedliwości”. Jest on, mimo swej długości, może najważniejszy ze wszystkich „Hôdajôth” nie tylko z tego powodu, że posiada zdaniem niektórych pewne aluzje ważne dla zidentyfikowania Mistrza Sprawiedliwości, lecz przede wszystkim dlatego, że jak pisze G. Molin¹²⁾, „...zawiera w ogóle całą teologię tekstów...” z Qumrân.

PSALM MISTRZA SPRAWIEDLIWOŚCI¹³⁾

Wiersze 1—4 nieczytelne.

5. Dziękuję Ci, mój Panie, żeś oświecił mnie swym przymierzem...
6. ...Ciebie szukam: i jak jutrzienka prawdziwa, (tak) o (świcie) mnie się ukazałeś; a oni, lud Twój...
7. ...(synowie kłamstwa) mówili pochlebstwa i nauczyciele nieprawości... doprowadzili do upadku nie wiedząc, że..
8. Czyny ich szalone, gdyż mną wzgardzili i nie uszanowali mnie, gdy (dokonałeś) Twych wielkich czynów we mnie, wygonili mnie bowiem z ziemi mej
9. jak ptaszynę z gniazda swego. A wszyscy bliźni moi i krewni moi odwrócili się ode mnie i uważali mnie za rozbite naczynie.
10. Oni, nauczyciele kłamstwa i prorocy nieprawości, knowali przeciwko mnie, (synowie) Beliala, abym zmienił prawo Twoje, które wyryles na mym sercu, na pochlebstwo
11. dla Twego ludu. Wstrzymali napój mądrości dla spragnionych, a w pragnieniu ich dawali im pić ocet upajający, by przyglądać się ich upojeniu w czasie świąt w zgromadzeniu, by chwycić (ich) w swe sidła. Lecz Ty, Boże, ujawniasz wszystkie knowania
13. Beliala; a Twój zamiar ten się ostoi i wola serca Twego umocni się na zawsze. Oni (zaś) ukrywając myśli Beliala

¹¹⁾ The Dead Sea Scrolls, New York 1956, 342.

¹²⁾ Die Söhne des Lichtes, Wien — München 1954, 104.

¹³⁾ The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University, plansza 38, kol. 4.

14. słuchają i poszukują sercem połowicznym i nie są umocnieni w Twojej prawdzie. Korzeń wyrastający z trucizny i z piołunu w ich zamysłach;
15. z sercem zatwardziałym idą na zwiady i szukają Cię wśród bożków. Gorszą ich swymi grzechami przeciw imieniu Twemu,
16. szukają (Cię) w słowach proroków kłamstwa głoszących błędy. Oni (to) barbarzyńskimi wargami i językiem obcym głoszą Twemu ludowi
17. wszystkie swe bezrozumne i fałszywe zamysły, bo nie... i nie (nakłonili) swych uszu na słowa Twoje, ponieważ powiedzieli
18. na objawienie mądrości: „to nieprawda!“, a na drogę według serca Twego: „(to) nie ta!“ Lecz Ty, Boże, odpowiesz im sądem
19. w swej mocy według ich bożków i wielości ich grzechów, aby (byli) zawstyżeni w swych zamiarach ci, którzy oddalili się od Twego przymierza.
20. Wytępisz wyrokiem (swym) wszystkich mężów kłamstwa i proroków błędu więcej nie będzie, gdyż nie ma szaleństwa we wszystkich czynach Twoich,
21. ani podstępu w myślach serca Twego. A ci, którzy są według Twego uznania, stać będą w obliczu Twoim zawsze i postępujący drogą serca Twego
22. będą umocnieni na zawsze. A ja — moja podpora w Tobie — znowu się podniosę i stanę przed mymi szydercami i ręka moja (będzie) przeciw wszystkim, którzy wzgardzili mną, gdyż
23. nie poważali (mnie), dopóki się nie ukazałeś mocny we mnie. I objawiłeś mi się w Twojej mocy rankiem i nie okryłeś wstydem twarzy
24. wszystkich uczeni moich zgromadzonych dla Twego przymierza. I słuchali mnie idący po drodze serca Twego i uszykowali się dla Ciebie
25. w zgromadzeniu świętych. Ty sprawisz, że zatriumfuje ich sprawa i prawość i nie dozwolisz, by zwiodło ich wojsko upadłych
26. spiskujących przeciwko nim. Zatrwożyłeś lud Twój i padło zniszczenie na wszystkie ludy krajów, gdyż (zstarłeś) w sprawiedliwości wszystkich
27. łamiących Twój rozkaz. Przeze mnie zgromadziłeś osób wiele i tak ich wzmocniłeś, że nie można ich zliczyć, gdyż dałeś im poznać Twe tajemnice
28. nadzwyczajne i w misterium zadziwiającym okazałeś się mocny względem mnie. Cudowny (byłeś) w nauczaniu wielu dla Twojej chwały i w okazywaniu
29. wszystkim żyjącym Twojej mocy. Które ciało (godne) tego? I czy naczynie gliniane (zdolne) do wychwalania cudowności? A on (człowiek) w grzechu

30. od łona i do śmierci swej we winach niewierności. A ja poznałem, że nie dla człowieka sprawiedliwość i dla syna człowieczego doskonałość
31. drogi. Dla Boga Najwyższego wielkie czyny sprawiedliwości. Droga człowieka nie jest prawa, jeśli nie w duchu Bóg uczynił (ją) dla niego,
32. by była doskonałą dla synów człowieczych, aby poznały wszystkie stworzenia siłę Jego i wielkość dobroci dla wszystkich synów
33. Jego łaskawości. Mnie zaś drżenie i strach opanował wszystkie me kości drżą. Serce me rozplywa się jak wosk przed ogniem, a kolana (me) uciekają
34. jak woda spływająca po pagórku, gdyż wspomniałem na błędy moje i niewierności ojców moich. Podczas gdy powstałi bezbożni przeciw Twemu przymierz
35. i potępieni przeciw Twemu synowi, rzekłem w grzechu moim: „pobawiony jestem Twego przymierza“. Wspomniałem (jednak) na moc ręki Twej
36. i na współczucie serca Twego, (wtedy) wzmocniłem się i powstałem, a duch mój umocnił się, wobec ciosu, gdyż oparłem się
37. na łaskach Twoich i na współczuciu serca Twego. Albowiem przebaczysz nieprawość (i oczyścisz człowieka) z winy jego w swej sprawiedliwości.
38. To nie dla człowieka... tak uczyniłeś, gdyż Ty to stworzyłeś sprawiedliwego i grzesznika...
39. ...wzmocniłeś się w Twym przymierz, aż..
40. ...gdyż prawdą Ty (jesteś) i sprawiedliwością wszelką...